

Globalització, localitat i conflictes: una perspectiva etnogràfica des d'una vall de l'Alt Urgell

JOAN FRIGOLÉ REIXACH

Catedràtic d'antropologia

Universitat de Barcelona

frigole@ub.edu

CAMILA DEL MÁRMOL CARTAÑÁ

Becària de doctorat d'antropologia

Universitat de Barcelona

camiladelmarmol@gmail.com

RESUM: GLOBALITZACIÓ, LOCALITAT I CONFLICTES: UNA PERSPECTIVA ETNOGRÀFICA DES D'UNA VALL DE L'ALT URGELL

Aquest article exposa i analitza els conflictes existents a una vall de la comarca de l'Alt Urgell. A partir d'una recerca etnogràfica, ens proposem una interpretació dels elements estructurals que formen el context de les realitats descrites com a conflictives, les pràctiques en les que prenen forma les oposicions, i també aportar un marc teòric per entendre la naturalesa d'aquests conflictes. A partir dels canvis que van transformar l'estructura social i econòmica de la societat es pot entendre la configuració dels nous interessos, que determinen en gran part la creació de conflictes. Les oposicions es basen en divisions preexistents que són reinterpretades sota noves banderes polítiques. Per comprendre la naturalesa de la nova realitat social i econòmica, és necessari tenir en compte els processos globals que determinen la producció de la localitat.

Paraules claus: conflictes, globalització, Alt Urgell, divisió simètrica, etnografia.

77

RESUMEN: GLOBALIZACIÓN, LOCALIDAD Y CONFLICTOS: UNA PERSPECTIVA ETNOGRÁFICA DESDE UN VALLE DEL ALT URGELL

Este artículo expone y analiza los conflictos existentes en un valle del Alt Urgell. A partir de una investigación etnográfica, nos proponemos una interpretación de los elementos estructurales que forman el contexto de las realidades descritas como conflictivas, las prácticas en las que toman forma estas oposiciones, y también aportar un marco teórico para entender la naturaleza de estos conflictos. A partir de los cambios que transformaron la estructura social y económica de la sociedad se puede entender la configuración de los nuevos intereses, que determinan en gran parte la creación de conflictos. Las oposiciones se apoyan en divisiones preexistentes que son reinterpretadas bajo nuevas banderas políticas. Para entender la naturaleza de la nueva realidad social y económica, es necesario tener en cuenta los procesos globales que determinan la producción de la localidad.

Palabras clave: conflictos, globalización, Alt Urgell, división simétrica, etnografía.

ABSTRACT: GLOBALIZATION, LOCALITY AND CONFLICTS: AN ETHNOGRAPHIC PERSPECTIVE FROM AN ALT URGELL VALLEY

This article exposes and analyzes the existing conflicts of a Pyrenean valley (Alt Urgell). Result of an ethnographical investigation, we propose an interpretation of the structural elements that forms the context of the conflictive realities and the practices where these oppositions become materialized. We also propose to offer a theoretical context to make possible the comprehension of these conflicts. The configurations of the new interests, that in part determine the creation of conflicts, are due to the deep changes that transformed the social and economical structure of this society. The oppositions are based on preexistent divisions that are reinterpreted in relations with new political interests. It's necessary to consider the global processes that determine the production of locality, to understand the new social and economical reality.

Key words: conflicts, globalization, Alt Urgell, symmetric division, ethnography.

Aquest article es proposa una reflexió sobre els conflictes observats durant una recerca etnogràfica en procés en una vall de l'Alt Urgell.¹ Volem presentar els elements estructurals que formen el context de les realitats descrites com conflictives, les pràctiques en les que prenen forma les oposicions, i també aportar un marc teòric per entendre la naturalesa d'aquests conflictes. Parlarem de les disputes que són considerades com a tals per part de la població, els fets i les situacions que són viscuts com a problemàtics en la realitat social estudiada.

L'experiència del conflicte no és nova en els contextos analitzats, hi ha problemes que tenen les seves arrels en el passat, però el present és clau en la seva interpretació. Els profunds canvis que van patir aquestes societats fa necessari identificar els processos relacionats amb la continuïtat i el canvi, així com comprendre els interessos que deriven de les noves realitats. La localitat no pot ser entesa fora de la seva interconnexió amb la globalització, la varietat de pràctiques i discursos globals que la travessen configuren noves realitats. Un exemple d'això es veu en la crisi i la substitució d'un sistema productiu per un altre, que va alterar radicalment l'estructura de la societat. La globalització com a sistema es materialitza en la jerarquització dels diferents territoris, així com en la dependència que s'estableix entre ells. Per entendre la producció i la reproducció d'una localitat, és necessari tenir

1. El resultat d'aquesta recerca està dins del marc del projecte d'investigació "*Globalización y producción de localidad. Implicaciones para el desarrollo y las políticas locales*", finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència i cofinançat pel Programa Feder (SEJ2004-07593\SOCI).

en compte un nou context que determina el funcionament de les diferents variables, així com la naturalesa dels nous interessos creats.

Entenem que els conflictes estan directament relacionats amb l'estructura econòmica vigent, un sistema terciaritzat orientat als serveis i al sistema polític públic. Durant el segle xx les àrees pirinenques van patir profunds canvis. La pressió que va exercir el desenvolupament de la primera, però sobretot de la segona revolució industrial a Catalunya, deriva en la decadència del model territorial tradicional.² Es va viure una radical transformació de les estructures econòmiques que va provocar successives modificacions en diferents nivells de la realitat social. La davallada d'un sistema econòmic agrosilvopastoral basat en l'aprofitament del territori, i la falta d'un sistema integrat que el suplantés, va significar un tall econòmic que va quedar reflectit en les altes xifres de despoblament.

En el cas concret de la vall estudiada, la impossibilitat d'adaptar-se a sistemes mecanitzats d'explotació agrícola a causa de la irregularitat dels terrenys, així com la preponderància de les explotacions familiars minifundistes poc competitives en el nou mercat capitalista, va afavorir en la dècada dels anys seixanta l'adopció d'una especialització econòmica en la producció lletera. L'entrada a la Comunitat Europea, però, va suposar la implantació de quotes de producció de llet que finalment van acabar amb aquest sistema d'aprofitament del territori, procés que va ésser acompanyat per un despoblament definitiu de la vall.

Aquesta davallada no va ser interrompuda per la implantació de cap sistema econòmic alternatiu. Les subvencions que es van donar buscaven pal·liar els efectes immediats de la crisi de la llet, però no van estar orientades al desenvolupament d'altres activitats específiques. En consonància amb el context nacional de la dècada dels anys noranta, l'economia d'aquesta àrea es va orientar cap als serveis i la construcció, així com al sector polític públic. Parlem, doncs, d'un sistema poc integrat i que en la realitat en la que treballem no ha donat pas a un sistema econòmic fort, més aviat es va desenvolupar com a única opció –i en consonància amb l'economia nacional– per

2. DEL ROMERO RENAU Luis, *Planificació territorial a espais rurals en crisi: La Serra del Cadí al Pirineu Català*, Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona, 2006 (inèdit).

fer front a les diferents crisis del segle passat. Actualment les activitats que es realitzen segueixen en aquesta línia. El turisme i la construcció així com els càrrecs públics en relació amb el sistema polític, reporten la majoria dels llocs de treball. El retard econòmic es fa evident tant en els índexs d'ocupació i creació de riquesa com en el creixement vegetatiu de la població.³

La terciarització de l'economia ha estructurat un sistema amb una lògica pròpia molt diferent de la que existia amb anterioritat. Per entendre els conflictes que poden sorgir, és necessari identificar quins són els factors que determinen el control dels recursos i caracteritzar els interessos nous i propis d'aquest sistema encara en formació.

Es tracta d'un sistema profundament dependent de l'exterior, especialment de l'Administració, atesa la feblesa de la inversió local, i de la població urbana consumidora dels serveis que s'ofereixen. Aquesta dependència dóna lloc al desenvolupament en l'àmbit intern de polítiques que bé podríem qualificar de clientelars. La majoria dels conflictes s'originen en el control dels recursos i en les vies de mediació de la vall amb l'interior i l'exterior, la qual cosa vol dir, en definitiva, el control del poder polític. Aquesta peça clau suposa l'adaptació de les normes de l'Estat i la creació de clienteleles.

Aquesta dependència política de l'exterior no representa un cas aïllat. En el context de la política econòmica global del capitalisme, les lleis del mercat i dels sistemes d'acumulació flexible determinen una profunda interconnexió de les realitats econòmiques locals. En aquest sentit, l'estudi de la realitat social ha de tenir en compte un nou marc de significació, un context globalitzat l'impacte del qual en la realitat local no ha estat encara estudiat en totes les seves dimensions. El discurs de la globalització fa ús d'imatges que ens parlen de connexió, de fluxos i de ràpids desplaçaments, i ressalta la porositat de les fronteres i la facilitat de moviments en un món interconnectat. Aquestes imatges s'alimenten dels avanços tecnològics, així com de la mobilitat territorial i l'aparició de veritables diàspores assentades en diferents països del món. D'altra banda, aquest èmfasi en la mobilitat ignora les imatges de desconnexió i d'aïllament, o bé les presenta com deficiències d'un model de

3. Institut Nacional d'Estadística de Catalunya, citat a ALDOMÀ i BUIXADÉ Ignasi, "Evolució del model econòmic de la muntanya", a *Espais Etnogràfics*, "La muntanya a Catalunya", Revista del Departament de Política territorial i Obres Públiques, núm. 49, primavera de 2003.

progrés que acabarà arribant a tot arreu. El discurs de la globalització prefigura el del neoliberalisme; la globalització, sorgida dels avanços tecnològics propis del capitalisme, és presentada com aïllada d'aquesta evolució econòmica i descontextualitzada com un fenomen de connexió. Es tracta, però, d'un procés que suposa també l'expansió d'un règim econòmic, i és necessari situar-lo en un context històric que li doni sentit.

La globalització s'ha d'entendre com un procés històric, com una realitat que es basa en un sistema jeràrquic heretat i que, amb una major capacitat expansiva, pot determinar l'evolució d'àmplies zones. Es tracta d'un sistema que jerarquitzava les diferents àrees amb una lògica pròpia, a partir d'una realitat de desigualtats ja existents.⁴ Les localitats es produeixen i reproduïen com a parts integrants d'un sistema més ampli, i aquests processos es desenvolupen dintre de les relacions d'interdependència de les parts del sistema.⁵ Considerant l'espai mundial com organitzat per un sistema jeràrquic de relacions, és necessari tenir en compte aquesta interconnexió en l'estudi de les realitats locals.

En el cas estudiat, els nous interessos d'aquesta economia es focalitzen en variables com poden ser les subvencions provinents de fora, les concessions municipals, l'edificabilitat dels terrenys, les llicències de construcció, i altres. Molts conflictes es donen al voltant d'aquests interessos. El desenvolupament del negoci de la construcció, com en altres zones del país, va propiciar un augment de l'interès en les cases, que fins fa poc havien estat abandonades i venudes a baix preu a causa del despoblament. La creació del Parc Natural del Cadí-Moixeró a la dècada dels anys vuitanta va suposar la implantació de limitacions urbanístiques, mesures que dificulten la construcció d'immobles. El perímetre d'alguns pobles de la vall es troba dintre del territori del parc, mentre que altres estan circumdats per aquesta entitat administrativa. Actualment els permisos d'edificabilitat són majoritàriament controlats per òrgans de la Generalitat de Catalunya, però, fins fa pocs anys, l'ajuntament exercia un poder directe i encara a data d'avui pot facilitar o impedir

4. GUPTA Akhil i FERGUSON James, "Beyond culture: space, identity and the politics of difference", a GUPTA Akhil i FERGUSON James (eds.), *Culture, Power, Place: Explorations in critical anthropology*, Duke University Press, Durham, 1997.
5. Vegeu FRIGOLÉ Joan i ROIGÉ Xavier (eds.), *Globalización y localidad. Perspectiva etnográfica*, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2006.

determinats projectes. El control de l'ajuntament, doncs, garanteix certes facilitats dintre de les limitacions dictades des de l'exterior.

Cada ajuntament electe pot presentar un pla d'obres per ser aprovat per la Generalitat, obres que poden arribar a alterar la fisonomia característica del poble. Els cànons estètics de les obres proposades, així com el que es decideix reedificar, remodelar o restaurar, pot provocar discussions i desacords entre els habitants. Tanmateix, el control de l'ajuntament permet la gestió de les empreses associades i de les concessions municipals, així com el desenvolupament d'una sèrie de projectes associats. L'administració d'hostals i restaurants, pistes d'esquí i llocs de feina es pot veure alterada quan es dóna un canvi de govern al poble.

La reducció de la població, derivada del despoblament fruit de les successives crisis de l'agricultura i la ramaderia, fa més fàcil tenir "els vots comptats", però, d'altra banda, l'heterogeneïtat de la població i dels seus interessos introdueix un element d'incertesa. Alguns conflictes tenen com a focus l'empadronament, on l'objectiu és el control dels vots per accedir al poder polític local: es posen obstacles a l'empadronament de persones que vénen a treballar segons el patró per a qui treballen o per la persona que els ha "facilitat" una residència, o es critica l'empadronament de "segones residències" quan se les considera desfavorables als interessos polítics propis. De la mateixa manera es critica la concessió de càrrecs públics o d'instàncies de decisió a persones que no resideixen de forma permanent al territori. La idea de ser "governats per gent de fora" és una crítica que es repeteix i que vol treure legitimitat a determinades opcions polítiques.

D'altra banda, la terciarització de l'economia ha comportat l'aparició de noves categories de població. Les diverses etiquetes com "novinguts", "hippies", "segones residències", "neururals" i altres no capten de forma suficient l'heterogeneïtat social i cultural de la població rural. A la profunda disminució de la població autòctona se suma l'aparició de diferents onades de persones de procedència diversa, i que no poden ser considerats com un tot homogeni. L'arribada d'aquestes persones no va compensar els efectes del despoblament, però sí que va donar pas a l'heterogeneïtzació de la realitat social. Des d'una perspectiva etnogràfica, considerem necessària l'anàlisi de les diverses trajectòries i experiències individuals per poder explicar el context social en el que es desenvolupen els conflictes i les lluites pel control dels recursos.

En aquest sentit, la relació que els habitants desenvolupen amb el territori i la necessitat que en tenen dona lloc a situacions molt diverses i també al desenvolupament de diferents interessos. No es poden ignorar les diferències entre els pobladors empadronats que passen part de les vacances i caps de setmana, i els residents permanents, així com la que es dona entre els que han d'extreure els recursos del territori o els que es beneficien de les pensions. Aquestes diferències determinen una vinculació característica amb el medi i amb els imaginaris específics en relació amb la representació del lloc, estructurant la base per possibles enfrontaments. Els usos que s'atorguen al territori divergeixen depenent dels interessos propis dels habitants, i atès que hi ha tantes diferències entre *viure del territori* i *viure al territori*, els conflictes es poden preveure.

Els criteris de classificació construïts per identificar els diferents tipus de pobladors són varis. Podríem parlar de tres eixos que marquen una distinció: permanents/temporals, gent del país/nouvinguts, gent que viu del territori/gent que viu al territori. Aquestes categories no són fixes, i moltes vegades donen lloc a combinatòries que reflecteixen la complexitat social de la vall.

La diferència jeràrquica entre “gent del país” i “nouvingut” permet creure en un passat “autèntic” en què l’homogeneïtat de la població significava una unió mitificada. En alguns casos s’estableix la distinció entre les persones que són “fills del poble”, descendents directes d’antics habitants i que tenen una casa on pugen els caps de setmana o les vacances però que no hi viuen de forma permanent, i els “nouvinguts”, categoria ambigua que pot definir situacions molt diverses i que no varia en relació amb els anys que hagin viscut a la vall; de fet, defineix una condició contínua de provisionalitat. Mentre que aquests últims depenen, en la majoria dels casos, dels recursos que es puguin treure del territori, l’altre grup viu el poble com un lloc de lleure. D’aquesta oposició poden sortir conflictes relacionats amb la manera d’entendre els usos del territori, així com s’oposen els recursos imaginaris en base al passat i al futur del poble. Aquesta fantasia referent a un passat mitificat s’institueix com a pràctica social⁶ i busca materialitzar-se d’alguna manera i apropar

6. APPADURAI Arjun, *Modernity at large. Cultural dimensions of globalization*, University of Minnesota Press, 1996.

el poble a les imatges que d'ell es té, fabricant vida social. L'estructura de sentiments, com a camp imaginari de possibilitats que permetrien repensar el passat i el present, així com canalitzar socialment uns canvis, projecten els desitjos i les esperances dels pobladors mostrant els distints futurs que es poden esperar del territori.

Els nous habitants són portadors de bagatges culturals i imaginaris diversos, però també de capacitats que en molts casos s'adapten molt bé a les condicions de la nova economia. Les maneres de fer pròpies d'aquests habitants impliquen distintes formes d'entendre el món i la seva voluntat d'aplicar-les als nous entorns viscuts a vegades es troba amb la resistència a la introducció de canvis per part dels "autòctons". Els conflictes que sorgeixen pel que fa a l'organització dels pobles, la preparació de festes i altres àmbits de participació són terrenys en disputa.

DIVISIÓ SIMÈTRICA

Basant-se en les "cadena cismogenètiques" de Bateson, Bauman parla d'una dinàmica de diferenciació simètrica que propicia l'oposició dels segments socials en una escalada de reaccions que responen al mateix patró.⁷ En aquest model teòric els grups s'oposen en relació amb les mateixes pautes de comportament portades a l'extrem. Així, si per exemple un grup fa una determinada actuació amb l'empadronament dels votants, l'altre grup respondrà de la mateixa forma augmentant a la vegada el número d'empadronats. D'aquesta manera les cadenes es presenten com a progressives i capaces d'autoperpetuar-se, alimenten les oposicions i podrien arribar a destruir el sistema en la seva totalitat. Però també convé ressaltar que aquestes divisions simètriques engloben una totalitat, i defineixen mitjançant l'oposició una unitat.

Una divisió simètrica d'una localitat pot funcionar en un context d'heterogeneïtat creixent de la població rural com un instrument de pressió i de disciplina social i política sobre els nous habitants als quals, en principi, la falta de lligams i de memòria els inclinen cap a l'adopció, almenys en l'àmbit verbal, de valors més universals, defugint d'assumir de forma automàtica odis i conflictes, ja que els seus interessos i situació els porta a voler estar bé

7. BAUMAN Zygmunt, *La globalización. Consecuencias humanas*, Fondo de Cultura Económica, Buenos Aires, 1999.

amb tothom. Divisions simètriques antigues s'han vist reforçades pel sistema polític i a la vegada legitimades com a lluita política i això ha fet també més fàcil que la resta dels habitants entri dins de la política de bàndols. En el cor d'aquestes podem trobar tant una lluita pels recursos existents al territori com un odi familiar, personal, inextingible. Es generen també actituds de deshumanització de l'altre.

Aquesta divisió simètrica es materialitza en una clara separació de la població, la creació d'una política de bàndols que no accepta les terceres vies i que dicta una disciplina per a la gent vinguda de fora, aquells que en un principi no tenen memòria ni història al poble. Encara que el fet de posar-se en un o altre bàndol funciona en contra dels seus interessos objectius, s'acaben assimilant i passen a formar part del sistema. Antigues divisions degudes a conflictes familiars en gran part relacionats amb l'experiència de la guerra, es manifesten ara sota noves banderes que responen als interessos de l'actualitat. Aquestes fronteres creen divisions clares en un context de molta competència i heterogeneïtat social i faciliten la comprensió per part dels agents de la realitat social que els envolta.

Parlem de conflictes que no tenen àrbitres ni mediadors, no hi ha àmbits de poder que puguin complir aquestes funcions. En aquest sentit els conflictes s'acaben podrint, és a dir que consumeixen els recursos de la població, no només els econòmics sinó també els recursos de sociabilitat, de manera que tot es redueix al pla polític. Aquests conflictes tenen intensitats diverses, sovint són d'una intensitat moderada i s'estabilitzen com a estructures latents. Els elements irreconciliables són els que conformen el nucli de cada divisió, però la lleialtat d'altres queda temperada per les circumstàncies i les exigències de la vida quotidiana, la vida real, que implica haver de transigir, adaptar-se.

FOCALITZACIÓ I TRANSVALORACIÓ

Els termes de focalització i transvaloració desenvolupats per Tambiah també poden ajudar a entendre el desenvolupament d'alguns d'aquests conflictes:⁸

8. Per Stanley J. Tambiah, vegeu: APPADURAI Arjun, *Modernity at large...*, op. cit.

“Per focalització em refereixo als processos de progressiva denudació dels incidents i disputes locals de les particularitats dels seus contextos, agregant-los i per tant reduint la seva riquesa concreta. La transvaloració es refereix al procés paral·lel d’assimilació de fets particulars a causes o interessos més generals, col·lectius, duradors i per tant menys determinats pels contextos. Els processos de focalització i transvaloració, per tant, contribueixen a una polarització i dicotomització progressiva dels temes i dels seus partidaris, provocant que els actes de violència de grups o multituds es converteixin en poc temps en manifestacions autosuficients, encarnacions i reencarnacions de divisions comunals suposadament irresolubles...”

Al nostre context, podem veure disputes concretes en l’àmbit de la vida quotidiana que poden patir aquesta transformació i no només assimilar-se a la divisió simètrica de la localitat sinó també mantenir-la i reforçar-la. En un cas en concret van aparèixer problemes en relació amb les puces que els animals portaven als pobles, i es va desenvolupar una sèrie de discussions sobre els paràmetres de brutícia/neteja. Les disputes sorgides de l’anterior sistema econòmic, que tenien a veure, per exemple, amb els límits dels camps i la invasió de prats, han deixat pas a problemes en relació amb els nous interessos. Els fems del bestiar o les puces passen a representar discussions més àmplies sobre la classificació del que és net i del que és brut, i que té molt a veure amb la utilitat que cadascú vol treure del territori. Si pensem per exemple en el turisme, els pobles han de mantenir característiques higienistes en consonància amb les de la ciutat, i també amb els ideals rurals propis dels imaginaris urbans.

Les puces es focalitzen com a conflicte, i tretes del context concret passen a representar disputes i interessos més amplis. De la mateixa forma, desacords precisos com poden ser els esglaons mals fets d’una plaça o el caràcter estètic d’una remodelació urbanística es converteixen en representants i legitimacions d’unes oposicions ja existents, i mostren la naturalesa creixent d’aquestes disputes. A partir del procés de transvaloració poden servir de suport en posteriors conflictes a la societat, i per reproduir sistemes d’oposicions com el que ja hem caracteritzat. El fet que aquestes disputes locals es difonguin als mitjans de comunicació, tant locals com comarcals, fa que pugui arribar a desaparèixer el context precís del que formaven part i que adquireixin àmbits de representació molt més amplis.

FORMES D'EXPRESSIONS DELS CONFLICTES

Les oposicions descrites es materialitzen en diferents aspectes de la vida social. Donades les característiques que reproduïxen i fan estable la divisió simètrica de la localitat, aquesta es reflecteix en tot el conjunt de pràctiques i discursos i polaritza les disputes.

Les formes en les que es manifesten els conflictes són molt diverses. Els mitjans d'expressió oral poden ser, per exemple, els gestos i les paraules. Més aviat hauríem de parlar de la inexistència de les paraules, els bàndols normalment no es parlen, s'ignoren, es vol anul·lar simbòlicament l'existència de l'altre. És la dimensió silenciosa del conflicte que consisteix a no expressar-se, a no pronunciar el nom, no saludar. Aquests trets prenen una dimensió especial si considerem que es tracta de pobles que no arriben als 100 habitants.

Els mitjans gràfics es representen en la paraula escrita, en les revistes i fulletons relacionats amb el poder local. A partir d'aquí els conflictes es difonen, adquireixen consistència real, es materialitzen i passen a formar part de la realitat. També funcionen com un mitjà per mantenir vives les oposicions i la seva memòria a la població. Mentre que en l'àmbit oral es tracta de coses que no es parlen, es poden veure als pobles pintades on s'expressen els odís i s'institueix la consciència del conflicte. Els qualificatius feixistes i nazis estan a l'ordre del dia, són mitjans ideològics que busquen deshumanitzar i desprestigiar les accions dels altres.

La reproducció dels conflictes i de les oposicions es dona també en l'àmbit familiar. Les històries d'odís personals són repetides i alimentades de generació en generació, i tot i la disminució de la població que podria afavorir un major apropament dels habitants restants, les divisions es fan més clares i concises. La unió dels nens del poble que propicia l'escola, amb el seu reduït nombre d'alumnes, no és suficient per trencar amb la memòria dels conflictes. Es pot donar el cas que, una vegada superada l'etapa escolar, les generacions més joves aprenguin les divisions establertes i les assumeixin com a pròpies.

Un aspecte rellevant són els escenaris del conflicte. Es tracta d'establiments, bars i restaurants, que funcionen com a terrenys adscrits a cada facció i on té lloc la sociabilitat. En aquests locals és on circulen les notícies, s'intercanvia informació i s'articulen les actuacions polítiques. Es tracta de normes silencioses, i els habitants coneixen molt bé les disposicions espacials i els llocs

on “es poden deixar veure”. En alguns casos els habitants vinguts de fora poden intentar desafiar aquestes normes, alternant entre els establiments adherits a un o altre bàndol. Però aquests intents són rebutjats en la majoria dels casos, la norma s’imposa sobre els nous i els força a definir-se per passar a formar part de la realitat social reconeguda.

Les festes també poden funcionar com a escenaris del conflicte. Qui les organitza, com, quan i què és el que es decideix celebrar, són factors que poden provocar disputes per la manipulació simbòlica del poble. Durant les festes és, d’alguna manera, on es fa efectiva la presentació de la comunitat. Els processos globals que determinen la configuració de la localitat han provocat una pèrdua de significació de l’espai. La globalització ha produït una sèrie de canvis en la concepció de l’espai, i la producció de sentit del lloc ja no és una pràctica limitada a la mateixa localitat. Dins de les creixents abstraccions de l’espai, som testimonis de com es reafirma ideològicament la identitat del lloc i de la conseqüent estatització de les polítiques locals.⁹ Prenent la història com a base creadora de la identitat, diferents grups intenten fer ús de la tradició com a política de justificació o apropiació del poder.¹⁰ La idea de *performance*, de representació escenogràfica amb visos teatrals, entra a formar part de les activitats locals.¹¹ La relació que s’estableix amb el passat des de la postmodernitat ressalta la idea de *collage*, de resum al·legòric i caòtic que recorre a les banalitats del passat per recuperar-lo, descontextualitzat. D’aquesta manera és més procliu de ser modelat a partir d’interessos específics del present, espai on les pràctiques de recuperació es porten a terme. En aquest sentit és important definir qui controla els mitjans de producció de significat, i les lluites que s’estableixen al seu voltant.

Si pensem en la tradició com una construcció social, podem veure com el que s’intenta és recrear d’alguna manera els llaços afectius que poden

9. HARVEY David, *La condició de la posmodernidad. Investigación sobre los orígenes del cambio cultural*, Amorrortu ediciones, Buenos Aires, 1998.
10. FRIGOLÉ Joan, *Dones que anaven pel món. Estudi etnogràfic de les trementinaires de la vall de la Vansa i Tuixent*, Temes d’Etnologia de Catalunya, 12, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2005.
11. Vegeu DEL MÀRMOL Camila, “Escenificando tradiciones. Una aproximación a los usos del pasado cántaro en los Pirineos catalanes”, a FRIGOLÉ Joan i ROIGÉ Xavier (eds.), *Globalización y localidad. Perspectiva etnográfica*, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2006, pp. 121-144.

sorgir en formar part d'una memòria col·lectiva, és a dir, reproduir els llaços socials que donen lloc a l'existència d'una memòria comuna. Però, de la mateixa manera que, segons Halbwachs, els records s'organitzen en relació amb les percepcions actuals, igualment la selecció d'una tradició se sustenta més en els fonaments i interessos del present que no pas en aquells del passat que busca recuperar. “*Si ce que nous voyons aujourd’hui vient prendre place dans le cadre de nos souvenirs anciens, inversement ces souvenirs s’adaptent à l’ensemble de nos perceptions actuelles. Tout se passe comme si nous confrontions plusieurs témoignages*”;¹² “*La mémoire collective est un tableau des ressemblances, et il est naturel qu’elle se persuade que le groupe reste, est resté le même, parce qu’elle fixe son attention sur le groupe...*”¹³. Si el grup, en entrar en contacte amb el seu passat, reafirma una noció de continuïtat, es pot entendre per què l'èmfasi en les recuperacions del passat és utilitzat per conferir coherència a entitats que es consideren desintegrades.

La selecció d'una determinada memòria històrica pot fer ús de dispositius que donin un nou significat a un lloc i a les condicions materials de la vida d'una comunitat que s'ha vist afectada per canvis estructurals. Les pràctiques socials apropen el grup a la producció de les condicions del lloc, l'espai viscut en la quotidianitat és reformulat en la seva relació estreta amb la comunitat. Però tot intent de produir una tradició seleccionada encobreix disputes relatives a la institució d'una determinada hegemonia política o ideològica. La reconstrucció simbòlica del lloc pot estar en consonància amb diversos interessos polítics i econòmics.

Els conflictes que poden sorgir en relació amb l'organització dels pobles, la preparació de festes i altres àmbits de significació són terrenys en disputa. En aquest context la producció de localitat, “com una estructura del sentir, propietat de la vida social, i una ideologia de comunitat localitzada”¹⁴, ha produït friccions i es tracta d'un procés en contínua definició.

12. HALBWACHS Maurice, *La mémoire collective*, Edició electrònica a partir de Les Presses Universitaires de France, París, 1967, p. 5.

13. *Ibid.*, p. 50.

14. APPADURAI Arjun, *Modernity at large...*, p. 189.

ELEMENTS DE LA CULTURA

Per acabar voldríem ressaltar els elements de la cultura que prenen forma en aquests conflictes. Tornant als trets relacionats amb l'estructuració dels processos de comunicació, la insistència en el diàleg com a aspiració de molta gent vinguda de fora pot topar amb la dimensió silenciosa del conflicte, amb odis antics que tallen tota possibilitat de diàleg. El fet de dir que amb algú no es pot parlar, sembla definir una condició infranquejable. L'aspiració al diàleg i a un sistema de comunicació obert reflecteix una cultura política apresada en els discursos de la democràcia liberal, i va en contra de les normes que els nous habitants troben estructurades en els processos de creació local. L'aplicació de nous costums polítics, com ara la creació d'associacions entre els veïns del poble o la burocratització de la política local, són escenaris on es troben els diferents bagatges culturals d'una població molt heterogènia.

D'altra banda, l'adscripció dels nouvinguts a un o altre bàndol afavoreix la cohesió d'una estructura social heterogènia. Aquesta adhesió facilita la incorporació dels forasters a estructures més estables que no depenen de les característiques pròpies dels nous, i d'aquesta manera garanteixen un cert grau de cohesió social i d'estabilitat en el temps. Malgrat les distintes perspectives que caracteritzen qui és "de fora" i qui és "del país", en una instància més general es reconeix l'existència dels diferents tipus d'habitants en tant que són acceptats en les pràctiques de sociabilitat. La definició de la localitat i de qui en pertany és molt variada, i està relacionada amb les condicions del context en què es parla.

En un altre àmbit, les cases, com a element cultural del Pirineu, es poden trobar representades en la base de les oposicions. La persistència material de les cases i dels seus noms aporta un sentit de continuïtat a l'estructura dels pobles, malgrat els canvis en la societat. Els conflictes persisteixen de generació en generació més enllà dels individus particulars que els van originar i es produeix un procés metonímic en què les cases assumeixen la representació de les oposicions. Això estaria en consonància amb l'estructura de la societat tradicional en el passat, on la casa era més important que les persones.

CONCLUSIÓ

Els canvis que van afectar les poblacions en les que treballem van fer necessari l'establiment de noves solucions que han de ser contextualitzades

dins d'ambits més amplis d'afectació. La globalització, entesa com a procés econòmic que determina la connexió i la interdependència d'àmplies zones que provoca canvis paral·lels en la producció cultural i social dels territoris, ha de ser considerada a l'hora d'estudiar la producció i la reproducció d'una localitat. Els nous interessos, relacionats amb la nova estructura econòmica del territori, donen lloc a la creació de conflictes que es basen en estructures d'oposició antigues, però reinterpretades. Per entendre aquestes situacions cal analitzar la naturalesa dels nous interessos, així com les estructures pre-existents que passen a ser reaprofitades.

BIBLIOGRAFIA

- APPADURAI Arjun, *Modernity at large. Cultural dimensions of globalization*, University of Minnesota Press, 1996.
- BAUMAN Zygmunt, *La globalización. Consecuencias humanas*, Fondo de Cultura Económica, Buenos Aires, 1999.
- FRIGOLÉ Joan, *Dones que anaven pel món. Estudi etnogràfic de les trementinaires de la vall de la Vansa i Tuixent*, Temes d'Etnologia de Catalunya, 12, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2005.
- FRIGOLÉ Joan i ROIGÉ Xavier (eds.), *Globalización y localidad. Perspectiva etnogràfica*, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2006.
- GUPTA Akhil i FERGUSON James, "Beyond culture: space, identity and the politics of difference", a GUPTA Akhil i FERGUSON James (eds.), *Culture, Power, Place: Explorations in critical anthropology*, Duke University Press, Durham, 1997.
- HALBWACHS Maurice, *La mémoire collective*, edició electrònica a partir de Les Presses Universitaires de France, París, 1967 (ed. 1950).
- HARVEY David, *La condición de la posmodernidad. Investigación sobre los orígenes del cambio cultural*, Amorrortu ediciones, Buenos Aires, 1998.
- MÁRMOL Camila del, "Escenificando tradiciones. Una aproximación a los usos del pasado cántaro en los Pirineos catalanes", a FRIGOLÉ Joan i ROIGÉ Xavier (eds.), *Globalización y localidad. Perspectiva etnogràfica*, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2006, pp. 121-144.
- ROMERO RENAU Luis del, *Planificació territorial a espais rurals en crisi: La Serra del Cadí al Pirineu Català*, Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 2006 (inèdit).